

mutatójában sem szerepel (nyilván ez sem véletlen).

Persze Ligeti munkái finoman szólva is a filmtől teljesen függetlenül keletkeztek, a filmbe kerülés körülményeitől elvonatkoztatva azonban tény, hogy a kultuszhoz nagyban hozzájárul a filmes reprezentáció. Magukról e közismertté vált művekről, így például a *Lux aeterna*-ról vagy az *Atmosphères*-ről fontos, adatgazdag (ön)elemzéseket olvashatunk, műhelytitkokkal, elméleti megfontolásokkal. A kommentárok és szinopszisok kitűnő lehetőséget adnak egy zeneszerző módszertani és elméleti munkásságának megismerésére.

Egy szorgalmas, fegyelmezett és tudatos művész írásából kapunk egy hiánypótló magyar nyelvű válogatást, s közelebb kerülhetünk ahhoz a bölcs mesterhez, akinek a 20. század második felének legkülönbözőbb, leghidegrázósabb szellemhangjait köszönhetjük.

KÉPES GÁBOR

(Szerkesztette és fordította Kerékfy Márton, Rózsavölgyi és Társa, Budapest, 2010, 476 oldal, 5990 Ft)

Zenei hálózatok

A *Zenei hálózatok* című tanulmánykötet két, látszólag egymástól távol álló terület, az online hálózatok, valamint a zene találkozására során fel-

lépő szintézisek, metamorfózisok és anomáliák elemzésére vállalkozik. A könyv legálisan letölthető pdf formátumban a kiadó honlapjáról, a szöveghez való ingyenes hozzáférés ténye azonban nem meglepő, ha tudjuk, hogy az *Új média re:mix* sorozatban jelent meg.

A hálózat kutatás irányából közelítve elmondhatjuk, hogy a Karinthy Frigyes *Láncszemek* című novellájában bemutatott „hatlépésnyi távolság” elmélet óta a téma magyar recepciója kiegészült azzal, hogy Barabási Albert-László 2003-ban megjelentette a *Behálózva* című könyvet, majd a jelen kötet még teljesebbé tette a diskurzust. A zenei irányzatok és a köréjük szerveződő közösségek irányából közelítve pedig elmondhatjuk, hogy évtizedenként megjelenik egy olyan magyar kötet, amely a zenéről való beszéd lehetőségeit a kor jellegzetességeire reflektálva és hitelesen mutatja be, és ezzel rögtön alapművé is válik. Az 1990-es évek könnyűzenei diskurzusát Szőnyi Tamás kötetei, *Az új hullám évtizede 1-2.* fémjelzték, míg a 2000-es évekre Kömlödi Ferenc *Fénykatedrálisa* nyomta rá a bélyegét.

A *Zenei hálózatok*knak talán van esélye arra, hogy a fenti két munkát kultuszműként kövesse a sorban. Tófalvy Tamás bevezető tanulmánya oly módon vizsgálja a zenei közösségek és a közösségi média kapcsolatát, hogy közben kitér a digita-

lizálás és az mp3 formátum megjelenésének következtében a zeneiparban lezajló változásokra, illetve a közönség web 2.0-ás kontextusban megfigyelhető reakciójára is. Gelegonya Edina *Ez nem az a tizenöt perc* című szövege a YouTube és a MySpace kontextusában újjászülető, Warhol nevével fémjelzett jelenséget vizsgálja. Olvashatunk a kötetben tárgyi, illetve virtuális világban létező zenei színterekről is. A záró írás a Creative Commons és a remix elméletével foglalkozik, egy olyan témával, amely még sokáig a művészetről szóló diskurzus egyik alapvető kérdése marad. A kötetre jellemző, hogy bátran mozog a Facebook-, Twitter-, YouTube- és a (már eltűnőfélben lévő, így véleményem szerint a szövegekben túlreprezentált) MySpace-univerzumban.

Bírálatként elmondható, hogy a kötetnek nincs egységes képe: hol nagyszerű, hol csupán leíró jellegű tanulmányok váltják egymást, a szerzők talán túl széles horizonton tekintettek körül. A *Zenei hálózatok* cím ugyanis csalóka. Egyedül az al-cím képes átfogó képet adni a vizsgált területről (*Zene, műfajok és közösségek az online hálózatok és az átalakuló zeneipar korában*), azonban ez sem tartalmazza az egyik domináns témakört: a zenei szcéna

köré szerveződő szubkultúrák kérdését. Az utóbbi pedig már szétfejtíti a kötet kereteit.

Az ilyen átfogó jellegű munkák esetén a kritikus persze óhatatlanul szembesül azzal, hogy a kötet időnként olyan kitérőket tesz, melyek nem segítik a deklarált téma kifejtését; ilyen jelen esetben a szerzői preferenciáknak megfelelő zenei irányzatok, illetve az azokról folyó online vita hosszas, gyakran levonható következtetés nélküli bemutatása. Ha a válogatás saját választott nézőpontjához képest sem következetes, ami ebben az esetben igaz, akkor joggal érheti bíráló a művet. A második (*Színterek, történetek, életstílusok*) és a harmadik (*Populáris és extrém kultúrák, ideológiák*) fejezet nehezen illeszthető bele a zene és a hálózatok kapcsolatáról folytatott diskurzusba. Egy megengedőbb olvasatban persze ez a tárgy átfoghatatlan voltának is betudható. Érdekes megoldás az életrajzokban a „Ha hagyják, hip hop, funk, afro-latin, jazz, techno vagy pszichedelikus rock lemezekkel égeti porig az erősítőket” típusú mondatok szerepeltetése. Olyan, mintha a szövegek egyébként élvez-

hető tudományos nyelvezetét szeretnék a zenéről való beszéd sztereotípiáival (közvetlenség, az olvasónak való kiszólás) szétrobbantani.

A *Zenei bálzatok* összességében jó kötet, a tanulmányok hivatkozás-jegyzéke pedig értékes forrás lehet a témával a későbbiekben is foglalkozók számára.

SZÜTS ZOLTÁN

(Szerkesztette Tófalvy Tamás,
Kacsuk Zoltán és Vályi Gábor,
L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2011,
398 oldal, 4000 Ft)

FELVIDÉKI MIKLÓS: *Némajáték*

Felvidéki Miklós *Némajáték* című képregénye elsöre könnyed, poszt-modern csuklógyakorlatnak, finom műfaji határsértésnek hat. Olvasható viszont az előbbiekre adott szellemes fricskaként is. Izgalmaságát éppen e sajátos kettősségnek köszönheti.

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem animáció szakos hallgatójának első önálló kötetéhez annak a képregényről tett megállapításai, illetve önnön képregénysége felől érdemes közelítenünk. Színtere ugyanis a honi comics-rajongó szubkultúra, története pedig a képregényrajzolás körül bonyolódik. Ez az ötlet az önreflexió és önirónia jelentékeny fegyvertárát játssza a szerző kezére, és Felvidéki nem tévovázik használni is az arzenált.

A könyv egy, a csináld-magad jegyében összeálló csapat – egy rajzoló és három forgatókönyvíró-elbeszélő – képregénykészítő tevékenységét követi az ötlettől a teammé alakuláson és a vitákon át egészen a sikeres megvalósításig. Szemünk láttára születik és formálódik hősük, a Pantomimes nevű figura. A készülő – nem is túlzottan érdekes és végig kidolgozatlanul hagyott – szüzsé viszont csak ürügyként szolgál a szerzőnek arra, hogy egyrészt a képregényes elbeszélés határait tapogassa ki, másrészt pedig az alkotó individuum és az általa teremtett hős közti viszonyt állítsa narrációjának középpontjába.

„Egy pantomimes, akinek meg-elevenedik a játéka.” A rajzoló általa kitalált alak kezdetben nem több, mint egy fehérre mázolt arcú, kesztyűt, csíkos pólót és kantáros nadrágot viselő – (munka)ruhája a szuperhős-szerelés paródiájaként is értelmezhető –, mozdulatlan, motivációk híján való póre skicc. Felöltöztetése, kiszínezése, megmozdítása a történet szerint a műfaji klisékre hagyatkozó vagy azokat éppenséggel felborítani szándékozó mesélők fantáziáján múlik. Ugyancsak ők határoznak tulajdonságairól, ők formálják jellemét, ők gondolják ki önnön történetében játszott szerepét. Felvidéki szellemesen, a képkockák háttérszíneivel különbözteti meg egymástól az eltérő elbeszélők által kitalált részeket. A különböző szí-

nek és szálak egyszersmind történetmesélői attitűdöket is jelentenek. Felmerül így akció és dialógusok arányának kérdése, az egyediség kívánalma, valamint a marketing és a termék helyes pozicionálásának konfliktusa is. A folyton változó elbeszélői szándék előbb halálra ítéli, majd győzelemre kárhoztatja „hősét”.

Az idézőjel azért indokolt, mert a Pantomimest nem mondhatjuk *par excellence* képregényhősnek. Nem kapcsolható hozzá a klasszikus comics-protagonisták erényei: nem óvja a várost a bűnözőktől, nem menti meg a Földet és nem szerelmes a végzet – tussal rajzolt – asszonyába. A szerző csupán felhasználja, hogy általa a rajzolt, a Pantomimes tulajdonképpen mozgatóját állíthassa műve központjába. A Pantomimes ugyanis könnyen megfeleltethető az ötleteit „életre keltő” képregényrajzolóknak. Ha így áll a helyzet, akkor az is világossá válik, hogy a valódi konfliktus a rajzoló mint alkotó protagonist és a művészként tehetségtelen, ezért a kritikaírás sötét, destruktív oldalára álló Oszvald nevű antagonist között áll fenn. Érdekes húzása a képregénynek, hogy kettejüknek hasonló a külse-

jük. A *Némajáték* világában a hős a művészet, az alkotás, az antihős pedig a romboló kritika oldalán áll.

(Egy alkalommal ki is mondatik, hogy Oszvald a kritikával „öl”).

Nem hagyományos a történet befejezése sem. A képregényes stáb megoldotta ugyan feladatát, „hősük” elbánt nemezésével, de nem ezzel ér véget az album. A rajzoló ugyanis az utolsó képkockán

„feléleszti” a legyőzöttnek hitt ellenlábast. Több ez a comicsokban gyakran alkalmazott – folytatást ígérő – lezáratlan lezárásnál. A gesztus az alkotás mellett való elköteleződést jelenti, ami elhozza a képregényrajzoló végső győzelmét és a rombolás, káosz feletti hatalmát.

Felvidéki első kötetét, bár dialógusai itt-ott dadognak még, „némajátéka”, vagyis bravúros vizuális megoldásai, képi humora és narrációs technikája az év legfontosabb hazai képregényévé teszi. A fiatal szerző az animáció felé is kacsingat, de bízunk benne, hogy a képregénynek sem fordít hátat!

VASS NORBERT

(Nyitott Könyvműhely, Budapest,
2011, 112 oldal, 2490 Ft)